

VAALIJÄRJESTELMIEN KÄSIKIRJA

ANDREW McLAREN CARSTAIRS: *A Short History of Electoral Systems in Western Europe*. Allen & Unwin, London 1980, 236 s.

Andrew Carstairs on historiantutkijana lähtenyt ja kirjoittanut läntisen Euroopan vaalijärjestelmien historian. Aihealue varmasti kiinnostaa eri tieteenalojen edustajia, kuten historioitsijoita, oikeustieteilijöitä ja politologeja, kaikkia niitä, joiden kiinnostus kohdistuu poliittisiin instituutioihin, poliittisiin muutoksiin, edustuksellisuuden ongelmaan tai vaikkapa äänestyskäyttäytymiseen.

Teoksen ensimmäinen osa kuvaa kaikki tunnetut vaalijärjestelmät ja niiden systematiikan. Kirjan tässä jaksossa Carstairs käsittelee myös vaalijärjestelmien kehityksen taustatekijöitä joskin pääpaino on kuvauksessa. Sisällöllisesti ensimmäinen luku on kirjoitettu ammattitaidolla ja lähteinä on käytetty useimpia tunnetuimpia vaalijärjestelmiä koskettelevia teoksia. Mukana ovat mm. sellaiset nimet kuin *H. R. Droop*, *T. Hare*, *E. Lakeman*, *T. Mackie*, *W. J. M. Mackenzie* ja *R. Rose*.

Kaikkiaan vaalijärjestelmiä kosketteleva osuus muodostaa kirjasta 36 sivua, joten on selvää, että eräiltä osin ainekset ovat jääneet varsin köykäisiksi eritoten mitä tulee vaalijärjestelmien kehityksen analyysiin. Toisaalta tekstimäärää on varmasti tietoisesti pyritty karsimaan onhan Carstairsin teos tarkoitettu nimenomaan käsi kirjaksi tästä ilmiökentästä.

Suurimman osan kirjan sisällöstä vie eri Euroopan maiden vaalijärjestelmien kehityksen yksityiskohtainen tarkastelu. Mukana Carstairs on ottanut kaikki ns. vakaat läntisen Euroopan demokratiat eli yhteensä kolmetoista maata, mukana tietysti myös

Suomi. Jokaista maata ja sen vaalijärjestelmän kehitystä tarkastellaan erikseen. Tietynlaiseen systematiikkaan on pyritty sillä, että tarkasteltavat maat on luvuittain ryhmitelty yhteen maantieteellisen ja historiallisen läheisyyden perusteella. Esimerkiksi Belgia ja Hollanti yhdessä, sitten pohjoismaat jne. Sisällöllisesti tällä ryhmitelyllä ei kuitenkaan näyttänyt olevan juuri merkitystä, koska maiden välisiä vertailuja ei juuri esiinny.

Kirjassa todetaan, että historioitsijoilla on ollut taipumusta laiminlyödä tutkimuksessaan vaalijärjestelmien vaikutusten selvittäminen, kun taas politiikan tutkijat eivät Carstairsin mukaan ole riittävästi ottaneet huomioon sitä historiallista kontekstia, jossa vaalijärjestelmät ovat syntyneet ja sittemmin kehittyneet. Teoksen eräänä kunnianhimoisena tavoitteena onkin ollut pyrkiä yhdistämään nämä kaksi elementtiä ja tuoda sitä tietä jotain uutta vaalijärjestelmiin liittyvään tutkimukseen. Kuitenkin Carstairsilla itsellään on esityksessään niin vahva perinteinen historiankirjoittajan ote, ettei tavoitteiden saavuttaminen täysin onnistu. Suurin osa kirjasta, noin 2/3, keskittyy vaalijärjestelmästä toiseen tapahtuvaan historialliseen analyysiin.

Kirjan viimeisessä luvussa Carstairs siten lopuksi tekee johtopäätöksiä vaalijärjestelmien mekaniikasta ja kehityspiirteistä. Carstairs on tässä luvussa käsittäkseni aivan oikeilla jäljillä osoittaessaan mm. erilaisten vaalitapojen kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä. Hän kohdistaa vaalijärjestelmien yhdistävien/erottavien tekijöiden analyysin syvemmälle kuin pelkästään laskentateknisiin seikkoihin. Tällaisiksi seikoiksi Carstairs tulkitsee mm. päätöksentekoon ja edustuksellisuuteen liittyvät perinnetekijät (tradition vaikutus), ne uskonnolliset, rodulliset ja kielelliset kuulut järjestelmässä, jotka ovat toimineet syvästi mielipiteitä jakavina tekijöinä paitsi yhteiskunnassa laajemmin niin eritoten puoluejärjestelmän tasolla. Edelleen kirjoittaja mainitsee puoluejärjestelmän tasolla yksittäisten puolueiden spesifiset intressit, jotka ovat vaikuttaneet suhteellisten vaalitapojen käyttöönottoon tai haluun enemmistövaalitapojen säilyttämiseen. Tässä luvussa siis edetään kuvauksesta analyysiin. Ikävä vain,

että tätä iloa ei jatku kuin ainoastaan vajaan kahdentoista sivun verran.

Kokonaisuudessaan teoksesta on käsikirjana varmasti hyötyä monillekin eri tieteenhaarojen edustajille, jotka joutuvat tekemisiin vaalijärjestelmiä sivuavien ongelmien kanssa. Teos on erinäisistä puutteistaan huolimatta selkeä kokonaisuus. Asiat on ryhmitelty siten, että jokainen löytää tarvitsemansa suhteellisen vähäisellä vaivalla. Kirjassa esitellään kaikki keskeinen tieto eri maiden vaalijärjestelmistä ja niiden kehityksestä. Ennen kaikkea antaisin Carstairsille kiitosta erinomaisesta läntisen Euroopan vaalijärjestelmiä koskettelevasta kirjallisuusluettelon kokoamisesta. Kirjaa voi siis pitää kokonaisuudessaan lähdeteksena, käsikirjana, jollaisia tutkijat ja opiskelijat aina tarvitsevat.

Juhani Pehkonen